

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

SOCIAL AND PEDAGOGICAL PREREQUISITES FOR THE FORMATION OF HEALTH CARE COMPETENCE OF PRESCHOOL CHILDREN AT PRESENT

У статті розглядається важлива роль закладу дошкільної освіти у створенні основного підґрунтя для збереження життя і зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, що відображено у державних нормативно-правових документах. Непересічне місце у зазначених процесах займає соціальний педагог, завданням якого є імплементація новітніх технологій здоров'язбереження в практику роботи сучасного дитячого садка, а також створення у ньому здоров'язбережувального освітнього середовища задля належної освіти дошкільників. Встановлено, що належне виконання організаційної, пропедевтичної, соціально-виховної, діагностично-прогностичної, соціально-терапевтичної, комунікативної функцій у сучасному закладі дошкільної освіти сприятиме підвищенню здоров'язбережувальної компетентності фахівців соціально-педагогічної сфери.

Сформульовано основні завдання соціально-педагогічної роботи щодо здоров'язбереження дошкільників, а саме створення мотиваційно-ціннісних орієнтацій стосовно власного здоров'я, пропаганда рухливого способу життя і фізичної активності, прищеплення соціально-духовних цінностей, розповсюдження соціальних знань про здоров'язбережувальне середовище, заохочення на власному прикладі до здоров'язбережувальної діяльності, формування культурно-гігієнічних навичок.

Підкреслено важливі складові здоров'язбережувальної діяльності соціального педагога у закладі дошкільної освіти, а саме неухильне дотримання техніки безпеки усіма учасниками педагогічного процесу, дотримання основних правил збереження життя і здоров'я, опанування необхідних фізкультурно-оздоровчих навичок дошкільниками, гігієнічна грамотність стосовно раціонального харчування, рівня рухової активності, профілактики шкідливих звичок, постійне вдосконалення та систематизація набутого соціально-педагогічного досвіду.

Доведено, що основними функціями соціального педагога з формування життєзбережувальної компетентності є організаційна, соціально-виховна, діагностично-прогностична, попереджувально-профілактична та комунікативна.

Ключові слова: функції соціального педагога, напрями соціально-педагогічної

роботи, заклад дошкільної освіти, дошкільники, здоров'язбережувальна компетентність.

The article examines the important role of preschool education institutions in creating the basic foundation for preserving the life and strengthening the health of preschool children, which is reflected in official regulatory and legal documents. A unique place in the above processes is occupied by the social educator, whose task is the implementation of the latest health-preserving technologies in the work practice of a modern kindergarten, as well as the creation of a health-preserving educational environment for a proper education of preschoolers.

It has been established that the proper performance of organizational, propaedeutic, social educational, diagnostic, prognostic, social therapeutic, and communicative functions in a modern preschool will contribute to increasing the health-preserving competence of specialists in the social pedagogical sphere.

The main tasks of socio-pedagogical work on the health care of preschoolers have been formulated, namely the creation of motivational and value orientations regarding one's own health, promotion of a mobile lifestyle and physical activity, instilling social and spiritual values, spreading social knowledge on health-preserving environment, encouraging health-preserving activities by the teacher's own example, and formation of cultural and hygienic skills. The important components of the health-preserving activity of a social teacher in a preschool education institution are emphasized, namely, the strict observance of safety techniques by all participants in the pedagogical process, compliance with the basic rules for preserving life and health, mastering the necessary physical culture and health skills by preschoolers, hygienic literacy in relation to rational nutrition, the level of physical activity, prevention of bad habits, constant improvement and systematization of acquired socio-pedagogical experience.

It has been proven that the main functions of a social pedagogue in the formation of life-saving competence are organizational, social-educational, diagnostic-prognostic, preventive-preventive and communicative.

Key words: functions of a social pedagogue, aspects of social and pedagogical work, preschool education institution, preschoolers, health-preserving competence.

УДК 373.2.013:613.954

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/51.2.34>

Гук О.В.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Гриник І.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Калічак Ю.Л.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

Постановка проблеми. Кардинальні зміни, котрі можна спостерігати практично щодня у складних умовах війни, наслідки невивірених

ної російської агресії, великомасштабна шкода, нанесена дітям, що перебували в умовах тимчасової окупації, незліченні факти смерті, каліцтва,

насильства, агресії тощо, котрі зачіпають практично всі сфери життєпобутування суспільства, диктують пошук нових підходів до процесів виховання та соціалізації дітей дошкільного віку. Вирішальна роль у перебігу цих трансформацій належить соціально активній, соціально компетентній особистості, котра здатна реалізувати їх в умовах непередбачуваних соціальних ризиків та суспільної нестабільності. Стратегічним завданням сучасної системи дошкільної освіти вважаємо збереження життя дошкільника, формування в нього відповідального ставлення до зміцнення власного здоров'я, засвоєння різноманітних практичних способів безпечного життєпобутування [2].

Рівень негативного антропогенного і техногенного впливу на природне і соціальне середовище в Україні відчутно перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу, гострішими є й соціальні ризики розвитку дітей дошкільного віку. Їхні морфо-функціональні і психолого-соціальні особливості зазнають відчутного впливу негативних екологічних, техногенних, сіспільних чинників. Тому зосередженість процесу соціального виховання дітей на проблемах формування в них життєзбережувальної та життєзбережувальної компетентностей абсолютно закономірно належить до беззаперечних пріоритетів роботи соціального педагога, починаючи вже з раннього віку дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Гармонійний розвиток дитини, становлення її духовного, психічного та фізичного здоров'я, соціалізація в умовах сучасного суспільства, формування ставлення до життя, як до найвищої цінності, визначено завданнями Національної програми «Діти України», Національної доктрини розвитку освіти, програми «Здоров'я нації», також вони відображені у Законах України «Про освіту» та «Про дошкільну освіту» [14, с. 7].

Здоров'я та життєзбереження розглядаються цілою низкою науковців у філософії, валеології, соціології, медицині, соціальній педагогіці, психології, як важливі складові соціального становлення особистості. Нагальними потребами в складних сучасних умовах є технологізація освітньо-оздоровчої роботи з дітьми, підготовка кадрів у соціально-педагогічній сфері життя задля успішного здійснення здоров'язбережувальної та корекційно-реабілітаційної діяльності з дошкільниками.

Особливості професійної діяльності соціального педагога в умовах закладу дошкільної освіти розглядаються в публікаціях Гуріної З. В., Завацької Л. М., Захарової Н. М., Кузьменко В. Д. [4; 6; 7; 8; 10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Пошуком новітніх методів ефективного формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників активно займаються психологи, соціальні педагоги, вихователі, представники громадських організацій. Однак навіть

підвищений інтерес науковців до цієї проблеми у теоретичному і у практичному аспектах не дозволяє вважати її достатньо вивченою.

Метою пропонованої статті є аналіз змісту роботи соціального педагога з дітьми дошкільного віку в контексті створення здоров'язбережувального середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. Заклад дошкільної освіти займає чи не найважливіше місце у створенні міцного фундаменту збереження життя і здоров'я, що відображено у державних нормативно-правових документах. Актуальним завданням дошкільної освіти на сьогодні вважаємо не лише збереження і зміцнення здоров'я малюків, а й формування основ здорового способу життя, починаючи вже з раннього віку. Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» вважає значимим критерієм діяльності закладу дошкільної освіти формування ціннісного ставлення дітей до свого здоров'я [14].

Відчутним новоутворенням у старших дошкільників, на думку психологів, є здатність до передбачення результатів своєї діяльності, усвідомлення прагнення до повноцінного життя. Важливим підґрунтям формування здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку вважають:

- розвиток і вдосконалення різноманітних комунікативних умінь і навичок;
- спроможність дружити з однолітками у різних сферах життєпобутування;
- відповідально ставитись до здоров'я власного й оточуючих [9, с. 2].

Діяльність зі збереження життя та здоров'я дошкільників уможливорює дотримання таких критеріїв:

- належність умов збереження здоров'я та перебування дошкільника в закладі дошкільної освіти;
- врахування основних правил техніки безпеки усіма учасниками процесу едукації;
- знання і практичне застосування основних правил безпечної поведінки й основ збереження життя і здоров'я;
- опанування відповідних знань, умінь та навичок;
- гігієнічна грамотність щодо раціонального харчування, оптимальної фізичної активності, профілактики шкідливих звичок;
- дієва та плідна, а не формальна співпраця з родинами усіх вихованців;
- наявність узагальнених уявлень про відповідне засвоєння певного масиву інформації дошкільниками;
- систематизація засвоєного соціально-педагогічного досвіду [10, с. 13].

Виклад основного матеріалу дослідження. Орієнтація на здоровий спосіб життя, чітке розуміння вимог його дотримання, усвідомлена пове-

дінка у соціальному середовищі, цінності, мотиви та потреби додержання основних норм і правил здоров'язбереження є необхідною складовою роботи сучасного закладу дошкільної освіти.

Задля уникнення хибних уявлень стосовно формування правильного ставлення дітей до власного життя і здоров'я в соціально-педагогічній практиці закладу дошкільної освіти вважається пріоритетність педагогіки безпеки, котра уможливіє вирішення «таких завдань»:

- формування культури безпеки;
- забезпечення адекватності поведінки у кризових і надзвичайних ситуаціях із загрозою для життя і здоров'я людини;
- здатність до профілактики небезпеки;
- властиві дії у кризових і небезпечних ситуаціях» [1, с. 102].

Компетентний соціальний педагог в повсякденній роботі з дітьми дошкільного віку намагається сформувати у них необхідний рівень соціальної свідомості.

Функції «соціального педагога у закладі дошкільної освіти»:

- організаторська (організація спільної діяльності дітей і вихователів у виховному процесі, вплив на зміст безпечного дозвілля);
- соціально-виховна (формування знань, умінь і навичок безпечної поведінки);
- діагностично-прогностична (визначення та вивчення ознак, які характеризують стан розвитку (соціальної компетентності і життєзбережувальної) дитини, групи, мікросередовища та виявлення її можливої динаміки при збереженні зазначеної сукупності соціальних впливів);
- попереджувально-профілактична та соціально-терапевтична (приведення у дію механізмів попередження і подолання негативних впливів на дітей та їх здоров'я, у соціально-правовому, юридичному, психологічному та життєзбережувальному плані, організація соціальної допомоги дітям та їх сім'ям, забезпечення захисту їх прав у суспільстві, корекція міжособистісних відносин у дитячому колективі);
- комунікативна (встановлення контактів з тими, хто потребує допомоги та підтримки у процесі включення до виховання в групі, організація обміну інформацією з питань соціального виховання);
- морально-гуманістична (поєднує риси всіх попередніх функцій, надає соціально-педагогічній діяльності гуманістичної спрямованості та наповнення розумінням цінності життя та здоров'я свого та інших)» [9, с. 88].

Успішна реалізація означених функцій у сучасному закладі дошкільної освіти диктує необхідність забезпечення дитячих садків високо кваліфікованими фахівцями соціально-педагогічної сфери.

Пріоритетні напрями соціально-педагогічної роботи у сфері «здоров'язбереження у закладі дошкільної освіти»:

- формування елементарних знань щодо природних, техногенних та соціальних ризиків;
- сприяння утворенню мотиваційно-ціннісних орієнтацій;
- пропаганда фізичної культури;
- прищеплення соціально-духовних цінностей;
- культивування соціальних знань про збереження життя і здоров'я у кризових ситуаціях;
- на власному прикладі залученні до здоров'язбережувальної діяльності;
- сприяння підвищенню рівня сформованості гігієнічних навичок і звичок» [5, с. 12].

Основні етапи «формування у дошкільників потреби здорового способу життя передбачають виховні заняття, ігри-тренінги з дітьми, організацію консультацій для батьків, проведення батьківських конференцій» [3, с. 45].

Виняткове значення гри спонукає дитину постійно демонструвати власну активність, якнайповніше реалізувати особистий потенціал. Інтер'єр групової кімнати потрібно заповнювати різноманітними трансформерами, котрі б містили велику кількість зйомних елементів, завдяки котрим відчутно здійснюється мотивація будівельно-конструкторських і винахідницьких здібностей дошкільників.

Основним фундаментом створення максимального рівня психологічного комфорту є, на нашу думку, соціальний захист і достатній рівень зміцнення та збереження здоров'я дітей.

Основи життєзбереження є необхідної складової розвитку соціальності особистості в усіх без винятку освітніх інститутах, що «реалізується через впровадження соціально-педагогічного аспекту виховання дітей у закладі дошкільної освіти, вивчення особливостей соціалізації та соціального виховання дошкільників до розгляду роботи соціальних педагогів та інших соціальних вихователів у напрямі збереження та відновлення здоров'я підростаючого покоління як об'єкта технологізації педагогічної діяльності» [12, с. 252].

Висновки. Здійснене дослідження дозволяє стверджувати, що основними функціями соціального педагога з формування життєзбережувальної компетентності є організаторська, соціально-виховна, діагностично-прогностична, попереджувально-профілактична та комунікативна; робота здійснюється соціальним педагогом у таких напрямках: формування знань, умінь і якостей життєзбережувальної поведінки, а також діяльнісних характеристик особистості зі збереження життя власного і оточення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Введення у професію соціального педагога: навчальний посібник / за заг. редакцією Приходько М. І., Федорової О. В. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 276 с.
2. Гавриш Н.В. Орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної освіти. *Педагогічні науки* : збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Бердянськ, 2007. Вип. 3. С. 44–49.
3. Гуріна З.В. Соціально-психологічні особливості розвитку особистості на етапі дошкільного дитинства. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету*. Чернігів : Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка, 2009. Вип. 74. Т. 1. С. 141–145.
4. Дичківська І.М. Соціально-педагогічна компетентність: інноваційні підходи. *Дошкільне виховання*. 2009. № 7. С. 10–14.
5. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога: навчальний посібник. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2008. 240 с.
6. Захарова Н.М. Соціально-педагогічна робота в дошкільному навчальному закладі: навчальний посібник. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2012. 133 с.
7. Захарова Н.М. Соціально-педагогічний супровід первинної соціалізації дитини. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : збірник наукових праць. Слов'янськ : Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, 2010. С. 123–129.
8. Кічук Н.В. Технологізація професійної підготовки вихователя дошкільного закладу освіти: деякі аспекти проблеми. *Наука і освіта*. 2014. № 10. С. 87–89.
9. Кузьменко В.Д. Соціальна компетентність дошкільнят: особливості, показники та шляхи розвитку. *Дошкільне виховання*. 2011. № 9. С. 15–20.
10. Литвиненко С.А. Основи соціально-педагогічної діяльності: навчальний посібник. Одеса: Південний науковий центр Національної академії педагогічних наук України, 2007. 187 с.
11. Марченко С.Я. Соціально-педагогічні технології: навчально-методичний посібник. Луганськ: Альма-матер, 2005. 552 с.
12. Машкіна Л.А. Соціально-педагогічний патронат у системі дошкільної освіти: монографія. Хмельницький : Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, 2008. 232 с.
13. Нормативно-правове та організаційно-методичне забезпечення роботи соціального педагога закладу освіти. Укладачі: Бєлова О.М., Письмак Л.Л., Івашута В.П. Київ: КМПУ імені Б.Д. Грінченка. 2008. 67 с.
14. Профілактична діяльність соціального педагога по роботі з сім'єю в навчальних закладах освіти: методичні рекомендації для соціальних педагогів. Упорядник: Письмак Л.Л. Київ, 2007. 58 с.
15. Планування роботи вихователя ЗДО за Базовою програмою «Я у Світі» / укладачі Швайка Л.А., Шевцова О.А. Харків: Видавнича група «Основа», 2010. 399 с.
16. Соціальна педагогіка: теорія і технології за ред. І.Д. Звєревої. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 316 с.